

SZÉPIRODALOM

Szeifert Natália

Hóember a Naprendszerben

(regényrészlet)

Van ez a csúszkálás, szeretnék valamit végiggondolni, valamin gondolkodni, a feleségemre gondolni, egy feladatra gondolni, egy gondolatra gondolni, ami kiesett az emlékezetemből, de amint elkezdeném, elkanyarodik, ha egyáltalán el lehet az ilyesmit kezdeni, ha létezik olyan pont, ahol bele lehet fogni, ebben nem vagyok biztos, csak azt tudom, hogy elkanyarodik, kimegy alólam, mintha kifutna a vaj a kés alól, miközben próbálok rákenni a szögletes kenyérré.

Nem bírtam befejezni azt az esszét vagy cikket sem. Pedig már írtam egyszer egy rövid ismeretterjesztőt a lapnak, ahol a gyerek dolgozik. Egyszer kikérték a véleményemet egy cikkhez, aztán azt mondta a szerkesztő, akár írhatnék is nekik. Van egy ismeretterjesztő rovatuk, ott lehetne valami elemi fizikát elővezetni, az volna a célja, hogy próbáljuk megszólítani azokat, akik számára a fizika csak egy rémisztő tantárgy neve az iskolából. Erre úgy elbízta magam, hogy az jutott eszembe, kipróbálhatnám nagyban, akár egy kötet is lehetne belőle. Meg kéne találni a formát, a tudományos publikáció és az ismeretterjesztés közötti sávot. Vannak, akik ezt kiválóan csinálják, nem törődve a szakma fejszoválásával. Felőlem már csóválhatják. Engem már nem néz le senki. Engem már le sem néznek. Jópofa dolog volt megírni azt a cikket, sosem próbáltam még megszólítani olyanokat, akiket az egész nem érdekelt. Illetve, dehogynem. Az egyetemen a csoportok nagy részét nem érdeklí. Nehezen is érdekelhetné őket, ha eleve úgy jönnek, hogy az általános iskolás matekot sem tudják, hogy nem tanítják nekik vagy nem érdeklí őket, nem tudni. Feldob az ember egy problémát, de már a primitív függvény megkereséséig sem jutunk el, hogy deriválásról már ne is beszéljek. Jó, talán nem általános iskolás matek, ez már középiskolás? Azt az egyet viszont már az elején megtanultam, hogy bőven elég azokkal foglalkozni,

akiket érdekel. Mindig nyitva kell állni az ajtónak, jöhessen bárki, az is, akiről úgy hittem, nem érdekli, nem az én dolgom eldönteni, hagyni kell meglepni magam. Ezt a jó öreg tanszékvezetőnk, Kardos Jóska mondta el egy ősszel, tanév elején, akkor még nem is volt olyan öreg, csak annak hittem, ültünk a nagy íróasztala körül, próbált valami biztatót mondani, mielőtt visszasüppedt volna abba a derűs szótlanságba, ami miatt lényegében mindenki kedvelte. Arról beszélt, hogy az oktatás nem mindig egyszerű, és hogy természetes, ha eleinte zavarnak minket azok, akiket láthatóan teljesen hidegen hagy a tárgyunk, de meg kell érteni, hogy csak azokkal kell végül is foglalkoznunk, akiket viszont igen, így sok bosszúságtól, netán fájdalomtól kíméljük meg magunkat. Netán fájdalom. Látszott rajta, hogy alaposan kiismerte már ezt a netán fájdalmat, talán kezdő korában, talán később, mire rájött a trükkre, módszerre, erre az életvezetési tanácsra, ahogy ma mondanák, saját tapasztalatból beszélt, és én egyszeriben megértettem a dolgot, és nevettem magamban, mert a kollégáimat meg ez az eszmefuttatás nem érdekelte. A pillanat hirtelen fraktálszerűen kezdett működni, amelyben arról van szó, hogy azokkal kell foglalkozni, akik érdeklődnek, ha belenagyítok a helyzetbe, láthatóvá válik, hogy azok között is, akik éppen hallgatják, rengetegen vannak, akiket nem érdekel az érdeklődésről szóló beszéd, és ott vagyok én, akit igen, aki bizony felfogtam, mit akarnak nekem elmondani, így hát, ha ismét belenagyítunk, belém nagyítunk, látjuk, hogy én beszélek arról, hogy az érdeklődőkkel kell foglalkozni, és körülöttem rengetegen vannak, akiket ez nem érdekel, de lesz valaki, egyvalaki legalább, aki pontosan fel fogja fogni ennek a jelentését, talán jelentőségét is, ha van neki, és ha ránagyítunk... szóval, így tovább.

Az ilyen pillanatok hasonlítanak leginkább arra, amikor hosszan gondolkodik az ember egy problémán, és úgy érzi, mélyebb összefüggésre talált. Valami egyszerűen megvilágosodik, mintha tágabbra nyitottuk volna a szemünket, mint addig, és hirtelen nem értjük, miért hunyorogtunk idáig. Tágabbra nyitjuk, és mégis, addig észrevétlen, apró részleteket látunk meg. Addig azért hunyorogtunk, amiért a rövidlátók, hátha úgy élesedik a kép távolabbi része. Többnyire egyébként úgy is van. Negyed dioptriát is tud segíteni a hunyorgással az ember a saját szemén. Egy kicsit mindig rövidlátó voltam, de jó darabig annyira még nem, hogy szemüveget kelljen hordanom, egyszer mégis kipróbáltam, elmentem az SZTK-ba, felíratтам, kiváltottam, aztán nem hordtam, idegesítet, hogy állandóan egy tárgy van a fejemben. Állítólag meg lehet szokni, és olvastam azt is, hogy a szemüveg viselésével csak addig van probléma,

amíg az ember fejben nem fogadja el, hogy ő szemüveges, nem-szemüveges emberként tekint magára, idegennek érzi a tükörképét. Kardos Jóska szemüveges volt, de az a szemüveg valahogy úgy tartozott az arcához, mint másnak a szemöldöke vagy az orra, el sem tudtam volna képzelni nélküle, otromba darab volt pedig, sárga műgyanta keret, mégsem zavarta őt, viselte, mínusz négyes lehetett minimum, a szeme aprónak és ettől talán még tűnődőbbnek tűnt az üveg mögött. Kedveltem Kardost akkor is, amikor még engem tanított, nem miatta maradtam, de számított a véleménye. Mikor végeztem, éppen tanszékvezető lett. Suttogták, hogy valahol fönt jó helyre van bekötve, azért kapta a kinevezést, mégsem fordultak ellene, mindenki örült, hogy nem a Tordai került oda. Tordai, na, vele is mi lehet.

Emlékszem Kardos temetésére, néhány évvel a nyugdíjba vonulása után halt meg, a tanszékről a régiek voltak ott, nagyjából az az öt ember, akik ott ültünk az irodájában, amikor azt a látszólag mellékes megjegyzést tette, hogy csak azokkal kell foglalkozni, akiket érdekel, amit mondani akarunk. Emlékszem az alacsony, gömbölyű feleségére, szakadatlanul némán zokogott a gyűrött zsebkendőjébe, a fiai támogatták kétoldról, meglett, felnőtt férfiak, az alacsonyabb erősen kopaszodott, nem tudtam elképzelni őket kisgyerekként, nem tudtam elképzelni, hogy Kardos játszik velük, vagy biciklizni tanítja őket. Inkább úgy lehetett, hogy este későn hazaért, mert mindig későn ment el az egyetemről, és még később a Bori borozóból, ami neki hazafelé útba esett, nemigen járt át velünk a szokott helyre, a Gellért térre. Egyszer azt mondta, olyankor, a nap végén, fáradtan ő inkább már munkásokkal meg nyugdíjasokkal szeret ücsörögni, szereti hallgatni, ahogy berúgnak és beszélnek az életükről. Szóval aztán későn hazaért, és amíg a felesége vacsorát melegített, leült egy fotelba, és valami ködös dologról magyarázott a fiainak, akik a szőnyegen játszhattak még egy kicsit lefekvés előtt, és elengedték a fülük mellett az apjuk mondókáját, pedig Kardos nagyon fontosnak gondolta, a világról összeszedett tudását akarta esténként átadni a gyerekeinek, belemondta a fontosságokat az otthona levegőjébe, a fiai pedig nem érdekelte, miért is érdekelte volna, ők inkább azt szerették volna, ha leül a szőnyegre, és lejátszanak egy autóversenyt a fakockákkal. Így képzem. Kardos végigszemlélte, -gondolkodta és -beszélte monoton hangon az életét anélkül, hogy bárkit különösebben érdekelt volna.

A ravatalozóban gyülekeztünk, Kardos feleségét már leültették a neki kijelölt helyre a fiai mellé, a fiúk lehajtották a fejüket, a feleség szipogott, néha felpislantott, de leginkább takargatta az arcát a gyűrött

zsebkendővel. Még volt egy kis idő, még lehetett reménykedni, hogy legalább a székek megtelnek. A kellemetlen perceket mindannyian próbáltuk a magunk módján kibírni. A temetés legkínosabb része ez a várakozás, amíg arra várunk, hogy kezdetét vegye a ceremónia, amelynek során végre megszabadulunk valakinek a földi maradványaitól. Akkoriban kezdett divatba jönni a hamvasztás, milyen hülye szó ez is itt, divat, temetkezési divat, mindenesetre a Kardosból egy urnányi hamu volt jelen a körünkben, először abszurdnak éreztem, aztán, ahogy ott ültem a pizsmogó, szipogó, halkán beszélgető emberek között, egyszer csak másképp kezdtem gondolni rá, nem úgy, mint megmaradt salakra, hanem valami emelkedettebb dolog fizikai megnyilvánulására (*mintha valaminek lenne a pora... Úgy szállong a semmi benne, mint valami: a világ a táguló űrben lengve jövőjének nekivág*). Az idő kezdete óta létező elemekre gondoltam, a porra, amelyből összeálltak az első csillagok, az első égitestek, tömegvonzásra gondoltam, gyenge kölcsönhatásra, a végtelen tágulásra és sűrűsödésre, a látszólag egymás ellen ható erőkre, azokra az elemekre és molekulákra, amelyek mind ugyanabból a mérhetetlen sűrűségből keletkeztek, az anyagra, amelyből lett ez a bolygó, ez a város, ez a ravatalozó, én, és mindenki aki itt ül, és miután elhasználtuk magunkat, visszaadjuk az egészet egy csomagban, végül egészen elegánsnak láttam az urnát, tömör dolog, lényegi összefoglaló, mint egy kétoldalnyi probléma egysoros megoldása, néhány jelből álló reláció, aláhúzva, ez az, ennyi, tessék, nincs mit mondani.

És akkor megjelent a bejárat világitó négyzetének szélén Lajos Béla barátom, aki akkor már rég a KFKI-ban dolgozott, nem is gondoltam, hogy eljön, azt sem gondoltam volna, hogy egyáltalán megtalálja a ravatalozót, sőt, a temetőt. Úgy kukucskált be szélről, mint egy rajzfilmfigura, behajolt, kissé tanácstalanul, érdeklődve, ahogy egy kirakat elé lép vissza az ember, ha véletlenül meglátott ott valami érdekeset, mondjuk egy könyvet, amit régóta keresett, és biztos akar lenni benne, hogy jól látja, az az. Béla ráadásul egy koszorút is szorongatott, és amint észrevette az urnát, valami jelenet játszódhatott le hirtelen a fejében arról, hogy ez itt egy hamvasztás, gondolom, az jutott eszébe, nem lesz sír, amelyre ráteheti majd a koszorút, ezért (szerinte) feltűnés nélkül eldobta. Egyszerűen oldalra lendítette a karját, mintha nem is hozzá tartozna az a kar, a koszorú meg majd landoljon valahol a ravatalozó mellett a fűben, és én láttam ezt a mozdulatot, bár ne láttam volna. Annyira kellett röhögnöm, hogy csuklottam egyet, mire mindenki odakapta a fejét, legalábbis úgy éreztem, mindenki, még az özvegy is, pedig biztosan nem úgy volt,

mindenesetre egyszerre próbáltam zsebkendőket keresni a zsebemben, és lehajtott fejjel egyfeljebb beljebb ülni a széksorban, hogy Béla majd leülhesse mellém, mert közben nyilván észrevettem, szinte az egyetlen ismerős arc voltam számára, el is indult felém szélesen mosolyogva, mintha egy kellemes délutáni sörözésre érkeztünk volna, épp csak fel nem kiáltott üdvözlésképpen. Ettől még jobban rázott belülről az ördög, egy ponton biztos voltam benne, hogy nem fogom tudni visszatartani, már szinte láttam és hallottam, ahogy féktelen hahotázásba kezdek a gyászoló legnagyobb megrökönyödésére, arra gondoltam, inkább fel kéne állni és kimenni, de nem moccanok a lábam, Béla meg két nagy lépéssel mellettem termett, hátba veregetett, te jó ég, gondoltam, tényleg mindjárt kikéri az első kört, és akkor éreztem, hogy nem bírom, az arcomat rejtegetve megragadtam a kezét, jelezni próbáltam, hogy ki kellene mennünk, próbáltam mély levegőt venni, de sehogy sem sikerült, csak fújattam és ömlöttek a könnyeim, mire végre Béla felfogta, mit akarok, és felpattant, ahogy a régi filmekben vágják magukat haptákba a férfiak, kötelességszerűen, mintha azt mondaná, szervusz kérlek, parancsolj kérlek, csak hogy Béla az igazán ügyetlen emberek komikus mozgásával adta elő, de már nem figyeltem rá sem, csak rohantam kifelé, át a kitárt kétszárnyú ajtón, aztán balra, amerre a jobb sorsra érdemes koszorút hajította ez a marha, és ott, a ravatalozó oldalánál összekuporodva végre kiengedtem a röhögést a zsebkendőmbe. Béla mögém lépett, és azt mondta, te, én nem is tudtam, hogy ennyire szeretted az öregget. Végem volt. Nem tudom, hogy mentünk vissza, csak arra emlékszem, hogy már nem ültünk le, én a nyitott bejárat biztonságos közelében küszködtem végig a szertartást, fel-feltörő röhögési rohammal. Olyankor a papírzsebkendőmbe temettem az arcom, összeszorított foggal szűrtem bele a nevetést, aztán nagy levegő, megtöröltem a szemem, és komoly képpel álltam tovább.

Csillagpor, könnyek, végtelen röhögés, ilyen egy jó temetés, gondoltam.

Utána az egész elmeséltem Bélának. Először nem röhögött, amikor a koszorús jelenetnél tartottam, kissé sértődött képet vágott, láthatóan úgy hitte, tökéletesen feltűnés nélkül szabadult meg tőle. Később, amikor már örökké azzal szívtam, ha bárhol koszorút láttunk vagy koszorúra emlékeztető dolgot, hogy csak el ne dobja, nem diszkosz az, csak díszkoszorú, lehajtott fejjel, nevetve bólogatott, egyszer azt mondta, hogy hát nem az, de még frizbinek is vacak, alig röpült két métert.

Hogy hogyan jutott most ez eszembe, kérdezhethetném, ha nem tudnám visszakeresni gondolatban. Ahogy lehet ülni a konyhaszéken és

visszaidézni, hogyan is értem be a lakásba, hova is tettem a kulcsot, rájönni, hogy ott van az Élet és Tudomány alatt. Ha leírnám, rögzítve volna a gondolatmenet, bármikor visszakereshetném, nem kellene erőltetni az agyamat. Talán jó lett volna a múltkor is rögtön felírni azt a dolgot, azt a fontosat, azt a nagy felismerést vagy paradoxont. Van egy csomó jegyzetfüzetem. Mintha azért volnának, mert nem bíznék többé az agyamban. Mintha nem bíznék az agyamban, és még ki is akarnám fecsegni, hogy nem bízom benne. Titkot elmondani. Titok, hogy nem bízom magamban. De lehet, hogy elég volna csak mondani, mondani, rögzítés nélkül kiáramoltatni mindent, végtelenségig mondani, amíg csak mondani tudok egyáltalán, de ez csak egy megérzés. Megérzés. Sokáig nem szerettem ezt a szót, amíg rá nem jöttem, hogy a legegzaktabb dolgokhoz is köze van. A megérzés olyan homály, ami végül néha megvilágít valamit. De ha nem bízom többé az agyamban, akkor miben?

Egyirányú útnak tűnik a titkok kifecsegeése is, nemcsak a rögzítési kísérletek, az emlékezés teljes rekonstrukciója irreverzibilis folyamat. Kigondolom, kimondom, kifecsegem, kiteszem magamból, és többé nem találok majd meg, nem lesz ott az újság alatt, nem lesz ott a hűtőszekrényben. Csak keringek a lakásban, benézegetek folyton ugyanazokra a helyekre, mindig ugyanazt a pályát írom le, mint a makacs égitestek. *(Szerelem tart-e, béke és igazság titeket féken, vagy pislá, hunyorgó ravasz-ság, mely farkasszemet néz az ürességben?)*

Kerülgetek valamit, keringek, még nem tudom, mi körül. Hunyorgok, ahogy gyerekkorom óta, ha a távolba kell néznom. Az ember akár negyed dioptriát is javíthat így a látásán.

*

(Öreg itt minden, a vén vihar görbe villámra támaszkodva jár), már nem történik semmi váratlanul. Erre ma jöttem rá a háziiorvosnál, amíg arra vártam, hogy váratlanul behívjanak. Ebben nincs ellentmondás. Egyszerre biztos és bizonytalan, akár a halálra várni, tudja az ember, hogy rá kerül a sor, csak az időpont nem tisztázott. Úgy tehát, mi lepi meg az embert ismét? Csakis az idő. Az időpont.

Ültem a váróban, és arra gondoltam, majd feljegyzem, hogy ezt a viccet ma találtam ki a háziiorvosnál. Csak egy szokásos ellenőrzésre mentem, a cukrom meg a vérnyomásom miatt időnként látni kíván a jó doktornő. Alig pár évvel lehet fiatalabb nálam, öttel, legföljebb tízzel, akár barátok lehetnénk, egyszer gondoltam, megkérdezem, az ő cukrát és vérnyomását maga ellenőrzi-e, vagy ő is jár valakihez, mert ez

a gondolat megtetszett nekem korábban, elképzeltem, hogy minden orvos jár egy másik orvoshoz, és az egész világnak van egy ilyen titkos rétege, az egymáshoz járkáló orvosok hálózata. De ez nem a házi orvosról jutott eszembe először, hanem a pszichológusról, akihez a gyerek kedvéért mentem tavaly. Kedves fiatalember volt, nem sokat beszélgettünk, annyit mégis valahogy kiszedett belőlem, és erre magam sem nagyon gondoltam korábban, hogy az embernek, mármint nekem, nehezebb esik segítséget kérni, úgy mondta, gyengének mutatkozni, és próbált meggyőzni, hogy mindennek semmi köze az erőhöz vagy a gyengeséghez, amit én egyébként jól tudok, de azért hagytam, hogy elmesélje, hogy ő maga is jár szakemberhez. Szupervízió, mondta, pszichiáterhez megy időnként. Én csak hümmögtem és arra gondoltam, persze hogy nem gyengeség vagy erő, csak arról van szó, hogy mindannyian kicsit el vagyunk veszve. De ezt nem mondtam el neki, gondoltam, talán tudja. Azzal köszöntem el, hogy érdekesnek találom, hogy ő maga orvoshoz jár, nem egy másik pszichológushoz, gondoljon csak bele, hogy az ember folyton erre a döntésre akarja rávenni magát, választani a tudomány meg a bölcsészet között. Felnevetett, de alighanem kicsit megsértettem. Nem mentem el a következő ülésre. Időben szóltam róla neki, nem aznap, amikor hazaértem, hanem talán két nap múlva, hogy oda tudja adni valaki másnak az időpontomat.

Az én időpontom, gondolom most, milyen dolog ez, más ember idejébe helyezni a sajátomat, az ő idejéből kivenni ötven percet, kisajátítani, hogy csak velem foglalkozzon, nem törődve vele, érdekléme, neki milyen napja van, mennyi minden mást kéne csinálnia helyett, és én mit adok érte? Csak pénzt. Megvásárolom magamnak az ő saját időpontjait. Tulajdonképpen folyton ezt csináljuk, megvesszük a tanár, a pincér, az ügyintéző életidejét. Pénzt adunk másoknak azért, hogy velünk foglalkozzanak, és pénzt fogadunk el azért, hogy másokkal foglalkozunk, például diákokkal, akiket egyáltalán nem érdekel a témánk. Elhisszük, hogy van az a pénz.

Néztem ma a lábakat a váróban, mindig hátul ülök le, a bejárat mellett. Három sorba rendezve közönséges összecusukható székek töltik meg a teret, a bejáratnál szemben négy ajtó, ebből kettő orvosi rendelő, kettő nem tudom, micsoda. Ja, de, az egyiket tudom, a két rendelő között egy vizsgálóhoz tartozó öltözőbe jutni, de azt az ajtót a betegek nem használhatják, mert a rendelőből közvetlenül is nyílik oda ajtó. A betegek ott mennek be, erre az ajtóra meg rá van írva kívülről, hogy belépni tilos. Persze az asszisztensnő rendszeresen rányit az emberre, amikor éppen

vetkőzne. Biztos, hogy mindig akkor jön be a váróból valami papírral, amikor félmeztelen vagyok, aztán elnézést sem kér, csak becsörtet a vizsgálóba. A vizsgáló tulajdonképpen egy fal mellé tolt heverő, mellette egy ősrégi EKG-gép, egy gyógyszereszekrény és egy kerek, támla nélküli szék. Itt szokták megvizsgálni a szívemet, ami a doktornő szerint rakoncátlanodik. Vajon a doktornő tudja-e, mi a rakonca? Egyszer talán megkérdem tőle, vagy egyszerűen csak elmondom, hogy az csak egy rúd. Megtartja a szekéren a szénát vagy a fát. Vajon a doktornő látott-e szekeret gyerekkorában? És miféle rúddal akarja megtámogatni az én szívemet?